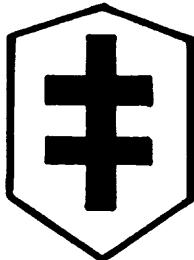

З А
В О Л Ю
Б А Ц Ъ-
К А ў-
■ Ч И Н Ы

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

Z V A Z A J - Quarterly magazine, published by Liaison Comm. of Byelorussian War Veterans
Address: K S B V , 57 Riverdale Ave. Toronto, Ont. M4K 1C2

Год 8

Лістапад. 1982

№ 4 (28)

ВЕЛІЧ І НІКЧЭМНАСЬЦЬ

Падчас сёлетняга адпачынку ў пачатку кастрычніка ў Лёндане, давялося мне наведаць могільнік Сан Панкрас. Год назад зьявілася тут свежая магіла сьв. пам. біскупа Часлава Сіповіча і кагадзе над ёй вырас сціплы помнік. Побач яшчэ раней супачылі іншыя айцы Мар'яне, сьвятары й съвецкія, а між іх ведамыя а. Леў Гарошка, а. ігумен Гэрмановіч.(пісьменнік-пазет Вінцук Адважны) й іншыя.

У гэны выняткова прыгожы для Лёндану сонечны вясенны дзень прыгадаліся мне гэтыя пабожныя, прававітыя, да крайняга ахварнія, перапоўненныя любоўю да бліжнягага й да роднай забранай зямлі сыны беларускага народу, бальшыню якіх я ведаў. Далёкія й цяжкія вандроўкі, празь Сібір і колькі кантынэнтаў прывялі іх у Фінчлей, зацішны прыгарад Лёндану.

З малітвай на вуснах і з Божай помачай узяліся найперш за будову царквы й манастыра, а пасля й бібліятэкі ды музэю Францішка Скарыны, Людзі вялікае веры ў Бога й гарту, яны заплянавалі ня менш як побач сьвятыні Богу стварыць і скарбніцу беларускай культуры й науки. Побач, у асобным доме колькі год навучалі ў школе беларускіх юнакоў.

Ці раз пра гэну працу й ахварнасць пісалі ў нашай прэсе й нашы чытачы пра яе добра ведаюць. Яшчэ пазней, каб пусціць карэнъне ў чужыя наукова-культурны съвет, старанынямі найбольш біскупа Сіповіча й а. Алеся Надсаны паўстала Англо-Беларуская Таварыства ды пачаў выходзіць наукоўы англамоўны часапіс "Журнал беларусаведы".

Біскуп Часлаў Сіповіч, — калі называць толькі аднаго з галоўных ініцыятараў, — найлепш разумеў, што толькі бездакорнай службай Богу ды науцы й культуры можна адчыніць чужыя сэрцы, каб у будучыні спрыялі нашаму паняволенаму народу, каб памаглі шырыць пра яго праўду.

На помач прыйшла беларуская грамада, найперш ЗБВБ ізў ейным выдатным старшынём Янкам Міхалюком, із сваімі адзьядзеламі дый суродзічы зь іншых краінаў. Праца й ахварнасць дала плёны.

Летась, падчас сьвята 10-годзьдзя бібліятэкі і музэю Скарыны ў Лёндане, адзін беларускі пісьменнік з

бацькаўшчыны назваў гэту інстытуцыю "беларускім вакном у заходні съвет". Слушна. І сяньня ўжо відаць вартасць гэтага "вакна". Сюды заглядаюць наукоўцы з цэлага съвету, якія цікавяцца беларусаведай.

А ў гэны дзень, на лёнданскім могільніку пачалі наплызаць у мяне сылёзы. Намагаўся я, каб ня бачыў іх мой сябра Янка, бо сылёзы — гэта слабасць...

А што іх выклікалі? Прыйгодаў сабе, што і ў гэны час іншая група съмяротных ды э́з іншае царквы занятая была, парапаўальная гаворачы, ідэя Герастратата... Не на ўзор гэтым вось, магілы якіх перада мною, перад памяццю якіх народ наш будзе схіляць у пашане галовы. Тыя вунь ужо колькі гадоў заняліся разбурэннем БАПЦ. Параўнаньні, парапаўнаньні...

Гэтыя сьвятары й браты зь Лёндану пачалі аднуля. Тыя з БАПЦ, найперш мітр. Андрэй і пазней чужы япіскап Єзуцкі прыйшлі на гатавае, вернікамі ўжо створанае. І заслужаных будаўнікоў пачалі цягаць і цяпер яшчэ па чужых судох цягаюць. А каторыя ім не хадзяць падпарафавацца, праклінаюць.

Гэтыя з Фінчлею ня толькі гуртавалі вернікаў, вялі для юнакоў школу, але набылі маёмысць і залажылі сусьветна ведамую скарбніцу беларускай науки.

Тыя з БАПЦ, да якой належыць бальшыня нашага съведамага грамадзтва, ня толькі не парупліліся пра стварэнне якіх-небудзь "вокнаў у заходні съвет". Наадварот, яны растратілі бальшыню грошы з кансісторыі на чужыя непатрэбныя суды, зганьбавалі імя нашай съвятої царквы. І ўсё гэта для задаваленія свайго ідэятычнага эгаізму, для нажывы.

Які вялізны контраст! З аднаго боку беззаганная абсалютная ахварнасць Бэгу й свайму народу, веліч і ўзълёт хрысьціянскае любові й творчага духа. У беларускай царкоўнай і культурна-науковай гісторыі яшчэ адна залатая бачына.

Зь іншага боку — маладушнасць, фарысейства, нікчэмныя герастраты, якімі пагарджаць будуць тыя, што пасля прыйдуть... Вось чаму сылёзы.

І думалася яшчэ, што прыйшоўшы да такіх выснаваў, ці я, як веруючы хрысьціянін, магу судзіць...

(Канец на 2-й бачыне)

СОРАК ГАДОЎ ТВОРЧАЙ ПРАЦЫ

Кастусь Акула ў жнівені 1943 г. у Менску

Літаратурную творчасць Акула пачаў у 1942-м і. яго першы верш "Эх, быў-бы я сокал", з'явіўся ў менскай газэце "Голос вёскі". На шырэйшую дарогу давялося выйсці на эміграцыі. Дваццаць гадоў назад з'явілася вялікая аповесць "Змагарныя дарогі" а за ёй англамоўная "Туморой іс естэрдэй" і трэй кнігі раману "Гараваткі". Пісаў Акула й вершы й п'есы й налета некаторыя зь іх з'явіліся ў наступнай кнізе "Творы". Нашы суродзічы памятаюць добра і Міхася Козыра – пад такой мянушкай пісьменнік Акула выступаў пераважна з фэльетонамі й артыкуламі ў "Бацькаўшчыне", "Беларускім Эмігранце", які некалі заложыў і рэдагаваў, ды ў "Беларусе". Пісаў Акула і ў расейскі таронці часопіс "Современник".

ВЕЛІЧ І НІКЧЭМНАСЦЬ

З блізкай адлегласці лёгка памыліцца. Але, здаецца, што не...

Як магніт цягне да сябе сваіх і чужых бібліятэкаў музэй Ф. Скарэны. Выраслыя яны зь вялікай ахвярнасці ў працы і адданасці Богу выдатных людзей. Слава ім!

А вунь па чужых судох усъміхаюцца сквапныя адваты. На сорам сваім і кпіны чужия, маладушныя герастраты прадаўжаюць разбурэнье БАПШ.

Ганьба ім!

K. Акула

У нас на эміграцыі былі – ёсьць паэты й пісьменнікі, але не хапае нам другога Акулы. Ен у сваіх творах заняўся не абстрактнай тэматыкай, а тым, што найбліжэй да нашага сэрца – тэмамі нацыянальнымі, актуальнымі, набалелы мі.

Акула піша ў хворме аповесцяў, але за мянушкамі пэрсанажаў стаяць запраўдныя людзі, якія жылі – жывуць, цярпелі, змагаліся, будавалі, тварылі... і тыя, што стараліся нас зьнішчыць, растварыць у сваім мозы.

Акулавы творы будуць перачытвацца, служыць крыніцай ведаў пра цэлы пэрыяд у гісторыі Беларусі, беларускай эміграцыі.

Да гэтага часу наша крытыка, хоць і сціплая, ацяліла Акулавы творы вельмі пазытыўна, тое-ж сказала пра ягоную англамоўную аповесць і канадыйскую. З другога боку на Акулу часта нападалі розныя прокшы й бягуны зь менскай і маскоўскай падваротні.

У далейшых творчых пошуках і вандроўках, – каб плённымі былі, – жадаем нашаму сябру-вэтэрану добрага здароўя, доўгіх гадоў жыцця й вялікіх творчых поспехаў у "змагарных дарогах".

B. Сянькевіч

Пры канцы 1944 году К. Акула апынуўся ў Брытанскай 8-й арміі, польскім корпусе ў Італіі.

ПРАБЛЕМЫ САВЕЦКАЙ АРМІІ

У першай палове 1982 г. у Маскве адбылася IV усебяйская нарада сакратароў пярвічных партыйных арганізацыяў на тэму: "Актуальныя праблемы партыйна-палітычнай працы ў савецкіх узброеных сілах." Нарадай кіраваў начальнік галоўнага палітычнага прайлення савецкай арміі і ваенна-марской флеўты А. Епішаў. Мэта нарады – вывучэнне маральнага стану ўзброеных сілаў СССР. З выступлення Епішава можна мяркаваць, што яны, як і ўся маскоўская імперыя, перажываюць цяпер не абы-які крызіс. Крамлёўскіх валадароў вельмі турбую антаганізм паміж рознымі нацыянальнымі групамі, так званая "ідэялягічная дывэрсія", звычайнае кантынгенту юнакоў, адкуль ідзе штогадовае папаўненне савецкіх узброеных сілаў, узынкненне моўных цяжкасцяў у савецкай арміі, не гаворачы ўжо пра лёс самой савецкай імперыі, якая знаходзіцца напярэдадні распаду.

Схильнасць насељніцтва да маладзетнасці, вынікі "дэмографічнага рэха" – гібелі падчас савецкіх вайны 20-х мільёнаў савецкіх людзей, шмат зь якіх маглі-б але ня сталіся бацькамі, вялікае скрачэнне нараджальнасці наагул, павялічэнне захворанняў і інваліднасці, што вызначыла малалюднасць пакалення, якое з'явілася на сьвет у цяжкі ваенны час і якое праз два дзесяцігодзьдзі ўступіла ў пару працоўнай съпеласці – усё гэта адбілася ня толькі на эканоміцы, але бадай яшчэ больш на савецкіх узброеных сілах.

Перад савецкімі кіраўнікамі ўзынікае праблема, ці льга і як захаваць сучасную колькасць войска. Як выглядае, пры створаных умовах, праблема гэта навішешальная. Альтэрнатыва павялічыць тэрміны абавязковай ваеннай службы зноўткі ўдарыла-б па эканоміцы.

Паўсталая цяпер праблема народнасельніцтва. Савецкага Саюзу спрыяле ўзынкнену іншай праблемы. Цяпер ваенныя сілы СССР усё больш будуть папаўніцца юнакамі карэннага насељніцтва Сярэдняй Азіі й Каўказу. А гэта звязана з моўнымі цяжкасцямі, якія і без таго даюць ужо аб сабе знаць, ускладняючы навучанье ваеннай справы չавабранцаў, што, у сваю чаргу, у значнай меры адб'еца на баявой падрыхтоўцы войска й асаблівасці нацыянальнага харектару гэтай часткі папаўнення.

Гэтта варты спыніцца шырэй на толькі што апублікаванай манаграфіі "Этнічны фактар у савецкіх узброеных сілах". Манаграфію гэну апублікаваў ведамы

амэрыканскі навуковы цэнтар "Ранд Корпорэйшн" – сваеасаблівы "мазгавы асяродак" Злучаных Штатаў, досьледы якога карыстаюцца вялікім аўтарытэтам усім вольным съвеце.

Аўтары манаграфіі – Эндрэс Уімбуш і Алекс Аляксеяў. Праца базуецца на апытаньні 130 былых савецкіх вайскоўцаў з розных відаў войска: 77 Жыдоў, 31 Расеец, 7 Украінцаў, 3 Латышы, 3 Армяне, 2 Лятувісы ды па адным Эстонцу, Грузіну, Немцу, Кіргізу, Туркмену, Крымскаму Татарыну й Чечэнцу. Сярод апытганых Беларусаў ня было. Як бачым, апытаныя паходзяць з розных раёнаў СССР. Апрача гэтага яны маюць самую рознайную жыццёвую практику. Аўтары манаграфіі разглядаюць гэткія праблемы, як этнічны фактар у пакліканыні ў вайсковую службу, этнічны склад кадравых і някадравых афіцэраў, асвета й вайсковыя заняткі, мова, міжнацыянальныя дачыненіні.

Вынікі апытаньня паказалі, што расавая прадузятасць у савецкай арміі прыводзіць да сур'ёзных канфліктав і нацыянальных дыскрымінацыі, а гэта ня можа ня мець шкоднага ўплыву на баявую мараль савецкіх узброеных сілаў.

Карэніца гэта праблема ўжо ў самай структуры каманднага складу. Афіцэры – пераважна Расейцы, а сяржанты – Украінцы. Гэткі стан паступова йдзе ў супяречнасць з дэмографічнымі зьменамі ў СССР, г. з.н. з надзвычайнай высокім практэнтам росту насељніцтва сярэднягазіяцкіх мусульманскіх рэспублікай у паўднёвай з запаведным ростам пераважна славянскай эўрапейскай часткі СССР.

Уімбуш і Аляксеяў падчырківаюць, што існуючая незбалансаванасць і праявы дыскрымінацыі ў савецкай арміі разъбіваюць савецкае цверджањне, што савецкія ўзброенныя сілы ёсьць элементам, які цамантуте шматнацыянальную савецкую дзяржаву: расавая дыскрымінацыя й сур'ёзныя канфлікты, якія ўзынікаюць на гэтым грунце, съвятаць якраз пра адваротнае.

Тое, што гаварылася дагэтуль, адносіцца становішча ўнутры савецкіх узброеных сілаў. Ускладненне гэтага становішча ѹ іншы аспект савецкай нацыянальнай палітыкі. Справа ў тым, што савецкія прызыўнікі, як правіла, не пасылаюцца ў вайсковыя адзінкі, размешчаныя ў іхных нацыянальных рэспубліках, а ў нацыянальна чужбы для іх раёнаў СССР, што нярэдка выклікае канфлікты з мясцовым жыхарствам. Партыйная палітыка стацыянарнасць савецкіх вайскоўцаў у этнічна чужых для іх раёнах мае свае падставы. У выпадку

З В А Ж А Й

выбуху антырэжымных дэманстрацыяў, — а такія выпадкі ўжо былі, — лягчэй здушыць падобныя выступленыні мясцовага насельніцтва пры помачы этнічна чужога элемэнту.

Аўтары падчырківаюць, што фактывна ўсе аптыганыя імі былыя савецкія вайскоўцы зыйшліся ў адным: пераважная балышня канфліктаў унутры савецкіх узброеных сілаў узынікае на нацыянальным грунце, і канфлікты гэтыя часта вельмі сур'ёзныя. У сваім досьледзе аўтары прыходзяць да выснову, што заміж таго, каб сціраць нацыянальную самасвядомасць, пануючая сістэма ў савецкай арміі паглыбляе нацыянальныя розніцы. Падобную зъяву можна было назіраць падчас апошняй вайны ў польскіх узброеных сілах на Захадзе, дзе было шмат Беларусаў, а таксама Украінцаў і жаўнеруў іншых нацыянальнасцяў.

У манаграфіі цытуюцца слова аднаго з аптыганных былых савецкіх вайскоўцаў: "Заўсёды, калі вы атрымліваце адпускную запіску з казармы, вы выходзіце із сваімі, з прыяцелямі. Калі ты Расеец, значыцца з Расейцам, калі Украінец — з Украінцам, калі Казах — з Казахам, але ніколі разам."

Расейцы, — гаворыцца далей у манаграфіі, — пагарджаюць асобамі іншага этнічнага паходжання. У дачыненьні да жаўнеруў сярэдняязыцкага паходжання пашыраная мянушка "чуркі" — у значэнні нечага малавартаснага, тупога. У сваю чаргу Балты, якія ўвахаюць сябе ў інтэлектуальным дачыненьні вышэйшымі за Расейцаў, часта называюць іх латыскім словам "цука", у перакладзе — съвіньня. Таму дзіва няма, што ў такіх абставінах канфлікты бываюць кожны дзень.

Аўтары манаграфіі мяркуюць, што нацыянальны ўзаемадачынені ёсьць слабасцю савецкіх узброеных сілаў і вызнечынем гэтага пытання павінны заніцца амэрыканскія ваенныя плянавікі.

Як мы ўжо зазначылі, маскоўска-бальшавіцкая імперыя знаходзіцца на парозе развалу. Яна няўхільна засуджана на зынкненне. Такі ўжо закон Гісторыі. Москву чакаюць наперадзе неспакойныя гады. Ці трэба тады дзівіцца, што галоўны "палітрук" узброеных сілаў СССР Епішай так устрывожаны сучасным малярным станам тых, хто пакліканы гарантаваць існаванье й бяспечнасць гэтага імперыі?

вс/уц

РОЗНАЕ.

Пра тое, што Москва гвалтіць міжнародную ўмову — Жэнэўскі пратакол, які забараняе ўжыванье хімічнае й біялягічнае зброй — мы ўжо пісалі раней. Як і трэба было спадзявацца, крэмлёўскія валадары катэгарычна запярэчваюць гэтаму факту. Але вось на начатку сёлетняга году Злучаныя Штаты заяўлі, што яны маюць "незапярэчаны" съветчаныні аб дачыненні СССР да вядзення хімічнае вайны ў Паўд.-Усходній Азіі — Ляосе, Кампучыі і Афганістане.

Ад 1975 году, у ходзе ваенных дзеяньяў, у гэтых краінах у хімічных атаках загінула 10 527 чалавек: 3 042 загінула ад розных атрутных рэчываў у Афганістане, 6 504 забіта газамі й біялягічнымі таксінамі ў Ляосе і 981 — у Кампучыі. Пра гэта гаворыць рапарт Дзярж. Дэпартаманту ЗША, у якім апісаныя вышадкі й вынікі ўжыванья хімічнае зброй й гаворыцца пра мэтады ды месца зьбіраныя інфармацыі.

Злучаныя Штаты заяўлялі й раней, што яны маюць давады пра ўдзел СССР у хімічнай вайне, але згаданы рапорт мае наведамыя дасюль дадатковыя съветчаныні, у тым ліку статыстыку, карты, даты хімічных атакаў у Ляосе, Кампучыі й Афганістане.

* * *

У зацемцы "Лепш чозна, чым ніколі", надрукаванай у № 24 нашага часапісу, мы падалі выказваныні ангельскага журналісты-сатырыка Пітэра Сымпла (псеўданім) адносна "універсытэту рэвалюцыі", які існуе ў Гаване (Куба) і мэтай якога ёсьць падрыхтоўка "студэнтаў" для захопу вольнага съвету. П. Сымпл у сваім артыкуле, зь мешчаным у "Дэйлі Тэлеграф" за 26. 10. 1979 г. запрапанаваў Амэрыканцам заснаваць контрауніверсытэт, у якім маглі-б падрыхтоўвацца да спэцыяльнай дзейнасці супраць камуністычнага паняволенія будучыя паўстанцы, што паходзяць з паняволеных краінаў і народаў, а між іх згадаў і Беларусаў.

Ад таго часу мінула тры гады, і вось нядайна амэрыканскі друк паведаміў, што Злучаныя Штаты"пачалі адбудоўваць сваю здольнасць вядзення партызанскаага змагання". Створаныя ўжо чатыры асяродкі, у якіх падрыхтоўваюцца адмысловыя вайсковыя групы, заданнем якіх будзе выкарыстоўванье палітычных, эканамічных і ваеных слабасцяў у краінах Варшаўскага Пакту для разбурэння й падрыхту варожага тылу.

Гэтак, напрыклад, Спэцыяльныя Адзьдзелы амэрыканскай арміі, якія маюць сваю базу ў Форт Браг, ("Зялённыя Бэрэты") будуць ужытыя для арганізавання паўстанняў, навязваныя кантактаў з прыязнымі сіламі па той бок фронту й падрыхтоўкай іх да партызанскае вайны. Спэцыяльныя групы амэрыканскіх ваянна-паветраных сілаў будуць мець заданне дастаўляць агентаў і баявія прыпасы, а таксама падтрымоўваць адмысловыя наземныя апэрацыі. "Чорныя Бэрэты" будуць мець за мэту рабіць напады на галоўныя штабы варожых войскай, зьнішчаць асяродкі сувязі, ды наагул памагаць сваім рэгулярным войскам.

Заміж "контрауніверсытэту" — падрыхтоўка сваіх жаўнеруў да партызанскаага змагання. Першы крок у правільным кірунку! Спадзяемся, што гэта толькі пачатак, што за гэтым будуць прынятая і іншыя пастановы. Даўно ўжо пара!

НА ФРАНТОХ ВАЙНЫ

Дыпляматы заходніх дзяржаваў паведамляюць з Пакістану й Індыі, што бальшавіцкі ўрад з Кабулу ў канцы верасняня паклікаў на вайсковую службу ўсіх мужчын да ўзросту 55 год, а таксама загадаў вучыць ваеннае штуку ўсіх дзяцей ад 10 да 16 год.

Бальшавікі ня могуць здушыць непакорнага афганістанскага народу, дарма што ў краіну Москву прыслала на помач звыш 100 000 войска ад "братніх народаў".

ГІШПАНІЯ І НАТО

30-га чырвень сёлета Гішпанія фармальна сталася 16-м сябром НАТО. Пры нагодзе ген. сакратар НАТО Люнс заявіў, што гэта падзея ёсьць гісторычнай як для Гішпаніі, так і для НАТО. Ён, між іншага, адзначыў, што ўступленьне Гішпаніі пацвярджае жыцьця-здолнасць гэтай арганізацыі.

Але справа ня толькі ў жыцьцяздолнасці НАТО. Важней тое, што магутнасць НАТО, з Гішпаніі як новым сябрам, значна ўзрасце і спэцыялісты ў службы НАТО змогуць цяпер лепш трymаць пад сваім кантролем басейн Міжземнага мора й Паўд. Атлянтыкі. У гэтых раёнах вельмі актыўныя савецкія ваенна-марскія флёты й падводныя лодкі.

Трэба памятаць, што праз Атлянтыку праходзяць жыцьцёва важныя для Зах. Эўропы транспартныя шляхі. Больш за 80% сырвіны, што імпартуюць эўрапейскія краіны, пераразоўца мараплавамі, трасы якіх ідуць па гэтай воднай прасторы, між іх і нафта з Пэрсідзкага заліву. Цяпер гэты стратэгічна важны раён патрулюеца, у васноўным, авіяцыяй ЗША. Некаторыя зь ейных злучэнняў базуюцца на Азорскіх атолках, што належачь Партугаліі.

У той час, як амэрыканская авіяцыя будзе й далей патрульяваць марскія шляхі, часць ейных авіацій можа ўзяць гішпанскую авіяцыю, што мае ня толькі добрых пілётаў, але й сучасную тэхніку.

З дадзеным Гішпаніі, ваенны блёк НАТО атрымлівае кантроль над Канарскімі атолкамі, што маюць важнае эканамічнае й стратэгічнае значэнне. Менавіта адсюль можна эфектыўна назіраць за марскімі і ваенна-паветранымі сіламі Савецкага Саюзу, якія часта апэруюць у гэтай зоне. Уклад Гішпаніі ў НАТО – гэта таксама й некалькі ваенных паветраных і марскіх базаў, гэта супольных гішпанска-амэрыканскіх (Торэхон, Сарагоса, Рота й інш.), як і выключна гішпанскіх.

Ваенна-марская флота – найбольш сучаснае з'яўно ў збройных сілах Гішпаніі. У ёй налічваецца больш за 200 ваенных караблёў і 48 тыс. маракоў матросаў. У рэестры флёты – 16 фрэгатаў, 11 эсмінцаў і 8 падводных лодак, якія былі пабудаваны на верфях ЗША і Францыі. У склад флёты ўваходзяць таксама 2 авіяносцы – "Дэдалё", набыты ў ЗША й толькі што зыйшоўшы із штапеляў гішпанскіх верфяў сучасны авіяносец "ПА-11".

"Дэдалё" нясе зьнішчальнікі-бамбовікі тыпу "Гарыер" вэртыкальнага ўзлыту і верталёты тыпу "Сі Кінг". Некаторыя з фрэгатаў узброены кіраванымі ракетамі. Будуецца яшчэ й некалькі эсмінцаў, што таксама будуть узброены кіраванымі ракетамі.

Дарэчы, новы авіяносец, пра які мы згадалі – частка пляну мадэрнізацыі і павялічэння ваенна-марской флоты Гішпаніі, які пачаў ажыццяўляцца ў канцы 1979 г. Плян гэты прадбачаў будаўніцтва або куплю 1 авіяносца, 3 фрэгатаў, 8 карвэтаў, 4 звычайных падводных лодак, 10 вартаўых суднаў, 2 транспарцёры, некалькі эсмінцаў і пэўную колькасць адзінак меншага калібра.

Ваенна-паветраныя сілы Гішпаніі налічваюць каля 42 тыс. чалавек. Іх узбраенне – 177 самалётаў амэрыканскай і французскай канструкцыі. Да гэтага ліку

дойдзьць яшчэ 84 самалёты амэрыканскай канструкцыі тыпу "Ф-18-А", якія Гішпанія толькі што замовіла ў амэрыканскай фірме Макдонэл Даглас. Лётны склад гішпанскіх ваенна-паветраных сілаў – гэта добра падрыхтаваныя пілёты, а таксама кваліфікаваныя авіятычнікі й мэханікі. І яшчэ адна дэталь. Лётнікі Гішпаніі падчас сумеснае практикі з амэрыканскай 6-й Флётай і амэрыканскімі лілётамі, падразьдзяленыні якіх базуюцца ў Гішпаніі, наляталі 20 тыс. паветраных гадзінай. 20-я эскадрылья гішпанскай ваенна-паветранай флоты, узброеная амэрыканскімі "Фантамамі", напрыклад, супрацоўнічае з лётнікамі Зах. Нямеччыны, яна прызначана для антытанкавай вайны.

Пра наземныя сілы Гішпаніі (каля 220 тыс. чалаў-век) трэба сказаць, што яны на якасна ніжэйшым узроўні, чымся паветраныя ці марскія сілы. І ўзбраенне іх горшае, чымся ў апошніх. Як сказаў адзін заходніямецкі генэрал, "гішпанскія наземныя сілы не ўваішлі яшчэ поўнасцю ў новае пакаленне электронікі".

Гішпанскія панцырныя сілы разьлічваюць на больш на 200 высокаякасных танкаў французскай канструкцыі тыпу "AMX-30" і на некалькі сотняў танкаў тыпу "M-47" і "M-48", якія ўважаюцца ўстарэлымі. Але з уступлением Гішпаніі ў НАТО, мадэрнізацыя ахопіць таксама й гішпанскую армію.

Поўная інтэграцыя Гішпаніі ў НАТО наступіць толькі праз нейкі час. Але ўжо цяпер ваенна-стратэгічнае значэнне гэтае краіны неацэннае. Разам з Партугаліяй, якая належыць да НАТО ад самага пачатку яго заснавання, Гішпанія становіцца глыбокім тылам, так неабходным для Паўночна-Заходнага Саюзу ў Эўропе. Неабмежанае выкарстоўванне гішпанскіх марскіх партоў і аэрадромаў, ужышыцё гішпанской ваенай флоты супраць савецкіх падводных лодак і, у найгоршым выпадку, змаганье супраць наземных савецкіх войск, значна пашырыць абаронныя магчымасці НАТО.

Тэрыторыя Гішпаніі будзе служыць для манёураў і наагул для ваенай падрыхтоўкі збройных сілаў іншых сябров НАТО ды ня толькі ваенна-паветраных ці марскіх але і для бранетанкавых і мэханізаваных войск, а таксама для складаў гаручага, ваеных матар'ялаў, амуніцыі й інш. У часе ваеннага канфлікту з Савецкім Саюзам, Іберыйскі паябток, – калі-была апараца НАТА-ўскіх войск у Сярэдній Эўропе, – ператворыцца ў пляцдарм, зь якога амэрыканскія збройныя сілы пачнуць адваёву ўсія Эўропы, у месца рашаючай бітвы за вольнасць усіх эўрапейскіх народоў, у tym ліку й беларускага.

Як ніхто іншы, Масква ўсьведамляе сабе вялізарнае значэнне Гішпаніі ў НАТО. Яна намагалася не дапусціць да дадзенага Гішпаніі ў НАТО. Рабіла гандлёвы й дыпляматычны націск, падтрымлівала баскіх тэрарыстаў, спрабавала падкупіць кіраўнікоў сацыялістычнай партыі Гішпаніі, левымі сіламі арганізавала розныя пратэсты, рабіла пагрозы й інш. Ведама, цяпер Масква незадаволеная з Гішпаніі, савецка-гішпанскія узаемадачыненныні вельмі пахаладнелі.

Што-ж тычыцца нас, Беларусаў, дык мы ня толькі павінны вітаць гэты разумны крок гішпанскага ўраду, але і падумашы ужо цяпер пра ролю, якую можа адыгрывать новы сябров НАТО ў нашых плянах на будучыню.

ХТО КІРУЕ Ў НАЦЫЯНАЛЬНЫХ РЭСПУБЛІКАХ СССР

Нядайна, у перакладзе на розныя заходнія мовы, вышла книга былога прафэсара ўніверситету імя П. Лямубы ў Маскве й перакладчыка на нюрнбергскім працэсе Міхаіла Васьленскага "Намэнклятура".

Васьленскі ў 1977 г. пастанавіў не вяртацца ў Маскву з замежнай камандыроўкі й папрасіў палітычнага прыстанішча ў Аўстрыі.

Як гаворыць сам ейны назоў, книга разглядае кіруючу клясу ў "бясклясавым грамадзтве" ў Савецкім Саюзе. Яна надзвычай цікавая і, магчыма, мы да яе яшчэ вернемся. Гэтым разам прапануем нашым чытагачом урывак, у якім аўтар піша пра кіраўнічую ролю Расейцаў у нацыянальных рэспубліках, апісвае палажэнне гэтых рэспублікаў і ейных вышэйших кіраўнічых кадраў. Робім гэта ў сувязі зь нябывалай шуміхай, якую разгарнула савецкая пропаганда з нагоды 60-годзьдзя ўтварэння СССР у 1922 г.

"Савецкі Саюз, — піша Васьленскі, — саюзная дзяржава й складаецца з саюзных рэспублік. Тэаратычна ўсе рэспублікі СССР становяцца сабой сувэрэнныя нацыянальныя дзяржавы, аб'яднаныя на дабраахвотных пачатках у Саюз, зь якога яны — таксама тэаратычна — маюць права выйсьці. Але на практыцы гэтае канстытуцыйнае права, якое паўтараеца на ўсякі лад, — чистая фікцыя. Законам нідзе не прадугледжана працэдура выхаду рэспублікі з Саюзу ССР. Бэльш таго, усялякі намёк на патрэбу пашырэння самастойнасці рэспублікі ў рамках СССР, не гаворачы ўжо пра выхад з Саюзу, разглядаецца як пропаганда г. зв. "буржуазнага нацыяналізму" й сурова караеща.

Апарат улады ў рэспубліках, — паводле Васьленскага, — гэта копія улады партыйнай намэнклятуры, якая існуе ў цэнтры, у Маскве. Ёсьць толькі адна розніца: адсутнічае падзел на Палітбюро і Сакратарыят рэспубліканскага ЦК партыі. Заміж гэтага існуе адно Бюро ЦК, куды ўваходзяць усе сакратары Бюро, Старшыня Савету Міністраў, Старшыня Прэзыдыуму Вярховнага Савету рэспублікі й іншыя вышэйшыя чыны.

Бюро рэспубліканскага ЦК — ворган дырэктыўны, Ен зьбіраеца раз у тыдзень, прымае пастановы, назначае сяброў рэспубліканскай намэнклятуры. Сябры Бюро маюць асабістую ахову, вялізарныя памешканні, дачы, адмысловыя пенсіі для сяброў ЦК. Партийная эліта ў рэспубліках штодзённа адчувае руку маскоўскага кіраўніцтва: гэтая рука або дапамагае, або карае і заўсёды накіроўвае.

У савецкіх нацыянальных рэспубліках, — піша аўтар, — неабмежаванай уладай карыстаюцца сябры партыйнай намэнклятуры расейскай нацыянальнасці, якія прысылаюцца ў рэспублікі маскоўскім ЦК КПСС. Бывала, праўда, што маскоўскі намэнклятуршчык займаў і пасаду першага сакратара — напрыклад, Брэжнёў у Малдавії, а пасля ў Казахстане. Іншыя сакратары парткомаў у асноўным зь мясцовых кадраў, але за кожным сочыць маскоўскі наглядчык. Амаль ува ўсіх савецкіх нацыянальных рэспубліках старшыні КДБ ёсьць Расейцамі, дый склад гэтага воргану на мясцох у васноўным расейскі. У руках Расейцаў знаходзіцца ў ваеннае камандаванье ў рэспубліках.

Дадамо ад сябе, што як выключэнне, ад 1980 году войскамі Беларускай Ваенай Акругі кіруе Беларус, генэрал арміі Аўген Іваноўскі. Прадстаўнікі карэнных нацыяў у саюзных нерасейскіх рэспубліках, што вызначаюцца на адказныя пасады, паводле Васьленскага, — гэта зрусыфікованыя партыйныя апаратчыкі. Калі якую-небудзь адказную пасаду і давераць мясцовому функцыянеру, дык ён або дастаткова зрусыфікованы, або прынамся жанаты з Расейкай.

Намэнклятуршчыкі нацыянальных пачуцьцяў ня ведаюць. Іх цікавіць выключна ўлада і звязаныя зь ёй прывілеі. Яны, па сутнасці, і ёсьць запраўднымі інтэрнацыяналістамі. На гэтай-жа базе апошнімі гадамі паўсталі шырокія пропагаваныя тэорыя пра тое, што савецкі народ — гэта "новая гісторычна супольнасць". Тэза такая маскуе каляніяльную палітыку рэжыму ў нацыянальных рэспубліках.

Савецкая прэса праслаўляе "савецкі патрыятызм", а ядро афіцыйнай савецкай ідэяллёгіі складае вялікадзяржавыя шавінізм намэнклятуршчыкаў. Ен вызывае съветапагляд кар'ерыстаў пры ўладзе — пануючай клясы Савецкага Саюзу.

Адвартоны бок гэтай шавіністичнай ідэяллёгіі — піша Васьленскі, — гэта нацкіўянне свайго народу на народы іншых рэспублік. І хоць намэнклятура бязулынна пропагуе інтэрнацыяналізм, на практыцы яна як мага намагаеца абудзіць у народзе шавіністичныя забабоны й недавер да кожнага чужынца ды іншаверца. Інтэрнацыяналістычныя заклікі ніколькі нэ перашкаджаюць намэнклятуршчыкам систэматычна прышчапляць насељніцтву краіны недавер да кожнага чужынца, падазраючы яго як ворага ці шпіёна. Пропагандысты-намэнклятуршчыкі няспынна падкрэсліваюць, што ідэяллягічнае змаганье рэальнага сацыялізму зь яго праціўнікамі ня спыняеца ні на хвілінку. Прычым ідэяллягічныя характеристыкі змаганьня вяенай фармулёўкай — ідэяллягічны фронт, ідэяллягічны наступ, ідэяллягічны прыціўнік і так далей".

(юс / лм)

БАНДЫЗМ ЦІ АНТЫБАЛЬШАВІЦКІ СУПРАЦІЎ?

Нядайна выдавецтва "Беларусь" выпусыціла книгу дацэнта А. Хахлова п. заг. "Крах антысавецкага бандызму ў Беларусі ў 1918 - 1925 гг.". Мы пакуль што книгі гэтае ня бачылі. Аднак паводле рэцензіі доктара гісторычных навук аўтара праф. Л. Ліпінскага, зъмешчанай у газэце "Звязда" за 10-га лютага сёлета, мэжна мяркаваць, што аўтар манаграфіі намагаеца, апрач іншага, паказаць, што сялянскія паўстанчыні супраць бальшавіцкае ўлады ў першыя пэрыяд яе існаванья ў Беларусі наагул ня былі паўстанчыні а звычайнім бандызмам, ды што яны ўяўлялі сабою толькі "разбойніцкія крывававыя вылазкі кулацкіх ды іншых бандайдз, якія змыкаліся з нутранай і вонкавай контэрреволюцыяй".

Мала гэтага. А. Хахлоў, зноў-жа паводле рэцензэнта Ліпінскага, стараеца паказаць, што сялянскі антысавецкі рух — гэта наагул толькі выдумка заходніяўрапейскіх і амэрыканскіх буржуазных фальсифікатараў гісторыі, якія намагаюцца паказаць бандызм як "масавы сялянскі рух".

З В А Ж А Й

Паводля Л.Ліпінскага, ня гледзячы на сваю важнасць і актуальнасць, тэма контррэвалюцынага бандытызму ў Беларусі ўсё яшчэ дасьледавана недастаткова й таму шрацу А.Хахлова трэба лічыць "карыйным выданьнем".

Цяжка акрэсліць, ня бачыўшы манаграфіі, які ўклад у беларускую гісторычную навуку зрабіў аўтар і ці ён змог, хоць у нейкай ступені, зылківідаваць прабел у вывучэнні гісторыі Беларусі савецкага перыяду. Бо хатыя Хахлоў і выкарыстаў, як цвердзіць Ліпінскі, вялікую колькасць новых архіўных матар'ялаў, якія раней нікім не публіковаліся, ужо той факт, што пад тэрмін "бандытызм" аўтар падцягвае кожны супраціў савецкай уладзе, змушае думаць, што кніга Хахлова суб'ектыўная і тэндэнцыйная, што яна не дае адказаў на шматлікія пытанні звязаныя з бальшавіцкай уладай на Беларусі й змаганьня супраць яе беларускага народу.

Кніга Хахлова прызначаная галоўным чынам для г.зв. "рэвалюцыйна-патрыятычнага выхаванья савецкай моладзі ў духу высокіх камуністычных ідэалаў". Такое прызначэнне зынічае яе навуковую вартасць і паказвае, што яна прапагандавага характару.

Паводля арт. 74 Крымінальнага Кодэкса БССР, бандытызм — гэта арганізацыя ўзброеных бандай з мэтай нападу на дзяржаўныя, грамадзкія ўстановы ці прадпрыемствы, або на паасобных грамадзянаў, а таксама ўздел у такіх бандах і ў нападах, якія яны робяць. "Бандытызму, — гаворыцца там-жа, — уласцівая наяўнасць арганізаванай узброенай групы зь дэзвюх ці больш асобаў, звязаных паміж сабою злачыннай мэтай".

Трымаючыся такой формулы, савецкія аўтары, калі ўжо наагул не замоўчаваюць, дык залічаюць да "антыв-савецкага бандытызму" ўсялякі супраціў савецкай уладзе: будзь гэта супраціў палітычны, сацыяльны ці навет культурны.

Гэтак, прыкладна, славутыя Вяліскія падзеі 1918 году, калі амаль уся Віцебшчына была ахопленая антыбальшавіцкім паўстаньнем, залічаюцца калі ўжо не да выдумкі буржуазных нацыяналістаў, дык да "антыв-савецкага контррэвалюцыйнага бандытызму".

Паўстаньне гэтае выбухла 11-га лістапада 1918 году ў Вялікім павеце (цяпер ён адарваны ад БССР і далучаны да РСФСР) і адразу перакінулася ў сумежныя часткі Смаленшчыны, Пскоўшчыны і навет адлеглую Магілёўшчыну. Вяліскіе паўстаньне ёсьць першым часу, найвялікім антыбальшавіцкім паўстаньнем у Беларусі. У ім удзельнічала блізу 50 тысяч сялян, мяшчан і інтэлігенцыі. Яно закончылася 17-га лістапада пасля няроўнага бою ў Сямічоўскім бары ля Вяліжа паміж паўстанцамі і аў'еднанымі сіламі чэкістай, міліцыі, "інтэрнацыянальнай брыгады" і роты курсантаў Ціверскае партыйнае школы.

Ня гледзячы на масавы народны характар гэтага паўстаньня, яно або выкРЕСЛІВАЕЦЦА з гісторыі Беларусі, або называецца "мітам", або проста "бандытызмам". Можна сабе ўяўіць колькі працаў, манаграфіяў, артыкулаў было-б напісаны савецкімі аўтарамі, калі-б гэтае масавае паўстаньне мела прасавецкі характар.

Возьмем іншы прыклад. 27-га лістапада 1920 году, у выніку наступу Чырвонай Арміі супраць Беларускай Народнай Рэспублікі, на Случчыне распачаўся крыва-

вы бой паміж 1-й Слуцкай Брыгадай і 16-й савецкай арміяй. Случчакі, верныя сваёй пастанове ад 21-га лістапада аб абароне незалежнасці Беларусі, хадзіліся за зброю, каб спыніць бальшавіцкі наступ. У змаганьні брала ўдзел каля 10 тыс. чалавек. Спачатку яны патрапілі адкінць адзьвізлы Чырвонай Арміі, адбіваючы ад яе навет некаторыя мясцовасці. Пасля паўстрымоўвалі ейны вялізарны напор на працягу шасці тыдняў, пакуль у канцы сіненя быў вымушаны пера. Йсьці дэмаркацыйную лінію па рацэ Лань, якая з'яўлялася тады афішынай мяжой паміж Савецкай Расеяй і Польшчай. Польскія ўлады абязбройлі Случчакоў і інтэрнавалі іх спачатку ў Сіняўшы, а потым у Беластоку. Частка паўстанцаў не аддала Палякам зброю, адышла ў Слуцкія лясы, арганізавалася ў баявых адзьвізлы яшчэ на працягу некалькіх гадоў зь нячуванай засяцтвіем змагалася з бальшавікамі.

Дзесяць тысяч сялян і работнікаў Случчыны пакінулі плугі і станкі і пайшлі змагаша. Іх ніхто ня прымушаў, ніхто нё мабілізаваў, — яны пайшлі самі, каб бараніць сваю бацькаўшчыну супраць тых, хто на словах абяцаў "зямлю сялянам, фабрыкі рабочым...", а нёс ярмо. Здаровы сялянскі інстынкт наперад вычу́тое, што хавалася пад гэнымі лёзунгамі. А што пра ўсё гэта кажуць савецкія аўтары?

"Гісторыя Беларускай ССР" падзею гэтую ігнаруе. Іншыя крыніцы гаворашь пра "легенду адносна Слуцкага паўстаньня". Яшчэ іншыя залічаюць яе да "антыв-савецкага бандытызму".

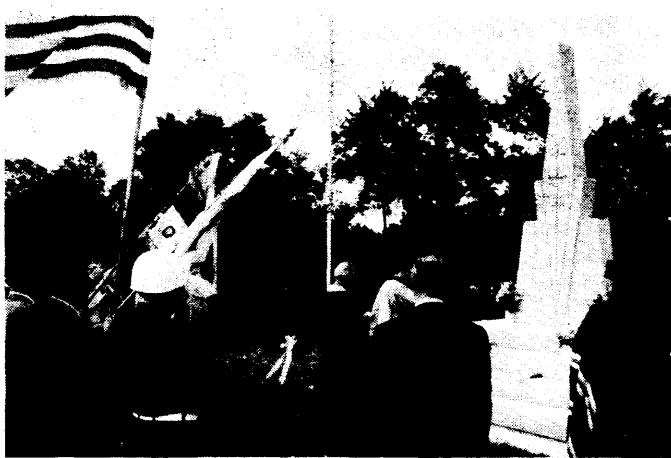
1-га красавіка 1919 г. у Міры паўстаў супраць бальшавікоў змабілізаваны імі Слуцкі аў'еднаны батальён. Паўстаньне гэтае было адным із шматлікіх стыхійных антыбальшавіцкіх паўстаньняў змабілізованих Беларусаў і наагул Беларусаў пасля захопу ўлады бальшавікамі ў 1917 г. Да такіх належаша: паўстаньне 20 Пагранічнага палка ў Рагачове ў сакавіку 1919 г.; паўстаньне 2 Палескага палка месяч пазней і Беларускай Глускай роты, якія адмовіліся змагаша супраціў Слуцкіх паўстанцаў, ды такія ведамыя антыбальшавіцкія паўстаньні як Парэцкае, Іванешкае, Койданаўскае, Месьціслаўскае, Панькоўская бабудзкае, Бешанковіцкае, Гомельскае, — усяго калі двух дзесяткаў больших і меншых антыбальшавіцкіх паўстаньняў.

У савецкай гісторычнай літаратуре, калі яны наагул згадваюцца, дык толькі як "контррэвалюцыйны бандытызм", "антыв-савецкія банды" або "бандыскія напады". Пры гэтым заўсёды падкрэсліваецца, што гэты супраціў, названы ёю "бандытызмам" быў галоўным чынам замежнага паходжання, што ён ніколі не карыстаўся падтрымкай з боку беларускіх масаў.

Аднак хваліш падобных цвердзянняў выяўляюць лікі, якія савецкія аўтары падаюць часамі, каб лавесці свае тэзы. Гэтак, прыкладна, А.Хахлоў у сваёй працы адзначае, што толькі за 9 месяцаў 1921 г. у Беларусі было зарэгістравана 244 бандыскія напады, у выніку якіх загінула больш як тысяча савецкіх актывістаў. "Гісторыя Беларускай ССР", том 5-ты, на 78 бачыне цвердзіць, што адміністрацыйныя органы па працягу 1945-47 гг. ліквідавалі 814 антысавецкіх групаў і узброеных бандай на тэрыторыі заходніх абласцей БССР.

Сотні "бандыскіх нападаў", "антыв-савецкіх групаў", "узброеных бандай", тысячи загінуўшых актывістаў і

З В А Ж А Й

Здымкі А. Сільвановіча

ВЭТЭРАНСКАЯ ЎРАЧЫСТАСЬЦЬ

Пятнаццатая Сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі распачалася сёлета 4-га верасьня каля помніка Беларускім Героям у Іст Брансвіку, Нью Джэрзі.

А гадзіне 2:30 папаўдні паднялі на машты амэрыканскі й беларускі сцягі ў прысутнасці Высокапачэснага архіяпіската Мікалайя, ген. д-ра Язэпа Сажыча, старшынёй беларускіх арганізацыяў з Канады, Чыкага, Кліўленду, Нью Ёрку й іншых амэрыканскіх гарадоў.

Раларт ген. Я. Сажычу здаў камандзэр ЗБАВ Усходняга Узбярэжжа Сяргей Гутырчык. Быў зложаны вянок і букет красак на ўшанаваньне памяці тых, што змагаліся, каб жыла Беларусь. Пасъля распачалася паніхіда, якую служыў Высокапачэсны арх. Мікалай з помачай айшоў Аляксандра з Гайленд Парку, Міхася з Кліўленду й дыскана Якуба. Хорам кіраваў інж. К. Калоша.

БАНДЫЗМ ЦІ АНТИБАЛЬШАВІЦКІ СУПРАЦІЎ?

партыйцаў, ды гэта ў розныя пэрыяды існаванчыя савецкай улады на Беларусі. Ці не паказвае ўсё гэта на тое, што гаворка ўдзе пра масавы супраціў беларускага народу накінутай яму бальшавіцкай уладзе? Ці гэтыя лікі не гаворашь пра тое, што савецкая ўлада існуе ў нас без народнае апоры?

Адказу на гэтыя пытанні ад савецкага гісторыяграфіі не атрымаем. Гэты прабел у гісторыі савецкага пэрыяду ў Беларусі, як выглядае, так і астанецца белай плямай, ня гледзячы на намаганьні партыйных гісторыкаў, каб яе запоўніць.

Зрабіш гэта можам толькі мы тут, у вольным съвеце. Ды ня толькі "можам", а мусім, гэта наш съвіты абавязак! Прычым ня толькі ў беларускай мове. Вельмі важна выдашь кнігу на тэму "65 год антыбальшавіцкага змагання беларускага народа" і ў іншых мовах, асабліва ў ангельскай, як найбольш пашыранай у съвеце. З гэтай мэтай неабходна стварыць адмысловую камісію, якая занялася-б распрацоўкай і падрыхтоўкай матар'ялаў для падобнае працы манографіі. А пачынаш трэба неадкладна.

В. Сянькевіч

Пасъля паніхіды ля помніка прамаўляў Высокапачэсны Ўладыка Мікалай доўгую прамову меў ген. Язэп Сажыч, старшыня БАЗА сн. А. Шукелойць і іншыя.

Трэба заўважыць, што съцяжная варта была сёлета з адъездэлу Задзіночання Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў з Кліўленду, Огаё.

Урачыстасць закончылася адсыпваньнем жалобнага гімну "Сыпі пад курганам гэрою".

С. Пчала

АДГАЛОСКІ

Нашу англамоўную перадавіцу 'Gone Yellow' ("Зважай" № 2 (26), камэнтар у сувязі зь інсypіраванай адъездам дызінфармацыі КДБ праграмай на амэр. СіБіЭс тэлевізіі 28-га травеня сёлета, поўнасцю зъмісьціла таронцкая газета 'Speak Up', верасень, 1982, № 9 (85).

* * *

Як відаць, Джан Лофтус на сваіх паклёпах хоча ў падзарабіць. У лістападзе сёлета мае выйсьці ў съвет наступная кніга: *Loftus John, The Belarus secret, 1982 187 p., illas. Knopf, \$ 13.95*

НАШ ФОНД

Ад 10-га чырвеня сёлета да 31-га кастрычніка "Зважай" атрымаў наступныя падпіскі й ахвяры:

Ч. Найдзюк 12,00 дал., С. Гутырчык (ад сяброў ЗБАВ) – 96,72, А. М. – 5,00, М. Нікан (з продажы) – 23,00, А. Качан (з продажы) – 23,00, др. В. Сянькевіч – 20,85, М. Нікан – 15,40, І. П. Г. – 42,00, Зданкавіч – 10,00, М. Махнach – 42,00, Аўген Пратас – 12,00, В. Кажан – 12,00, А. Цярэшка – 12,00, Б. Лішчонак 30,00, М. Стрэчань – 12,00, Антаніна Украінка – 20,00, М. Шуст – 10,00, Б. Даніловіч – 24,00, В. Кіпель – 12,00, а. М. Страпко – 12,00, А. Верабей – 12,00, С. Гутырчык (з продажы) – 55,20.

Разам 512 дал. 17 и.

Ахвярадаўцам зялікае дзякую.